Hermeneutica literară între vechile şi noile paradigme epistemologice din ştiinţele culturii

Lucia CIFOR

Lucrarea *Hermeneutica literară între vechile şi noile paradigme epistemologice din ştiinţele culturii* vizează luarea în dezbatere a principalelor mutaţii survenite în spaţiul ştiinţelor culturii la nivelul epistemologiei. Noile paradigme, care se succed într-un ritm destul de alert pentru ţările est-europene, intră în conflict cu vechile paradigme. Spiritul unei „noi sinteze", care animă ştiinţele culturii în cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea, vine să amelioreze consecinţele negative ale superspecializării (atomizarea, fragmentarismul etc.) şi ar putea constitui un punct de plecare în gestionarea conflictelor apărute între *vechi* şi *nou* şi în ţările multă vreme intolerante şi opace faţă de revoluţiile ştiinţifice din alte părţi.

După decenii de atomizare a cercetărilor literare cauzate de specializările excesive, abordările globale, viziunile integrative, fundamentate pe *inter-* şi *pluridisciplinaritate*, au devenit o necesitate. În cercetările avansate din Europa şi din lume, *studiile literare* sunt de neconceput fără contribuţia *studiilor culturale*, iar acestea din urmă nu au putut niciodată neglija imensul şi complexul câmp de studiu reprezentat de operele literare. Pe plan internaţional, ştiinţele literaturii sunt de neconceput fără rezultatele furnizate de ştiinţele culturii. De altfel, reflexe ale mutaţiilor din planul epistemologic al domeniului se pot vedea şi la nivelul terminologiei aferente. *Ştiinţele literaturii* (termen impus în spaţiul german) sunt redenumite (mai ales în spaţiul francez si francofon) drept *studii literare*. Ştiinţele culturii care înglobează *studiile literare*, fără a se reduce la acestea, sunt astăzi redenumite (şi redefinite), mai ales în spaţiul american, drept *studii culturale.*

După opinia noastră, ştiinţa care poate gestiona în mod eficient şi economic, autoritar şi inspirat totodată, trecerile continue de la *studiile literare* la *studiile culturale* (şi invers) este *hermeneutica literară*, o disciplină cu o situaţie încă imprecisă în spaţiul cultural şi academic românesc. Hermeneutica literară poate să ofere parametrii necesari, dacă nu chiar modelul euristic al noii sinteze metodologice, a cărei necesitate a devenit o evidenţă. Hermeneutica literară este în egală măsură o ramură a hermeneuticii tradiţionale şi un tip de hermeneutică modernă. În primul caz, rădăcinile ei se află în vechea filologie, cu care un timp s-a şi confundat si cu care continuă să se interfereze. În cel de-al doilea caz, hermeneutica literară îşi află multiple întemeieri: în *hermeneutica generală* fundamentată de Schleiermacher, în *teoriile hermeneutice* datorate lui Peter Szondi, Hans-Robert Jauss, dar şi în *teoriile lecturii* ilustrate de Wolfgang Iser, Umberto Eco, Paul Cornea, Matei Calinescu ş.a. Nu poate fi ignorată apoi *hermeneutica textului* a lui Paul Ricoeur, de la care se revendică numeroase şcoli de hermeneutică din Franţa ori din ţările francofone. De asemenea, hermeneutica literară ar putea fi (re)întemeiată plecând de la *lingvistica textului* a lui Eugeniu – definită ca „ermeneutica del senso",

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

care s-a dezvoltat, într-o oarecare măsură, în succesiunea hermeneuticii lui Schleiermacher.

Ca disciplină actuală, hermeneutica literară nu poate să evite confruntarea cu ceea ce numim astăzi *ştiinţele literaturii* (în tradiţie germană) sau *studiile literare* (în tradiţie franceză), precum şi cu alte discipline interpretative. De succesul sau insuccesul acestei temerare activităţi depind viitorul disciplinei, statutul şi sarcinile ei specifice. Până la atingerea acestui obiectiv, *hermeneutica literară*, mai ales în spaţiul românesc, rămâne un termen destul de ambiguu, acoperind realităţi heterogene. De multe ori este vorba despre o formulă întrebuinţată pentru a acoperi neclarităţi de principiu ori practici interpretative aglutina(n)te. În ceea ce ne priveşte, credem că hermeneutica literară poate reprezenta o cale importantă de depăşire a limitelor inerente unui anumit pozitivism (şi neopozitivism) din ştiinţele culturii şi ale literaturii. Spiritul preponderent pozitivist din cercetarea literară are mai multe explicaţii. Una dintre acestea trebuie căutată în succesul aproape de masă al structuralismului (o formă de neopozitivism) de provenienţă mai ales franceză. Or, Franţa a fost multă vreme spaţiul predilect al noilor maeştri de gândire. Mai degrabă glorii mediatice[1] decât fondatori de şcoli de cercetare, noii *maîtres à penser* sunt la originea multor *mode ştiinţifice.* În spaţiul ţărilor ex-comuniste, tot ce venea din Vest era demn de imitat, fiindcă venea din spaţiul gândirii libere. Nu este de mirare că multe elemente de modă culturală sau chiar *mòdele ştiinţifice* ale Franţei s-au transformat aici în *modele*, ba chiar în *modele epistemologice* supreme. Ştiinţele literaturii au avut de ales între modelele de cercetare de factură pozitivistă (de secol al XIX-lea) şi seducătoarele analize ale structurilor. Stilul greoi de cercetare se vedea confruntat cu *plăcerea textului* şi caracterul emfatic al *scriiturii.* Generaţiile mai vechi şi cele mai noi au ales o vreme lucruri diferite. Cu timpul, alegerile lor s-au amestecat până la indistincţie.[2] Dar, desigur, *mòdele* sau *modelele* franceze nu au fost singurele care au influenţat studiile literare. În special după deceniile 7-8 ale secolului trecut, s-au făcut cunoscute, mai peste tot, dar şi la noi, chiar dacă într-o măsură mai modestă, anumite şcoli de semiotică culturală, *New Criticism*-ul şi *New-ul Historism*-ul americane, precum şi *hermeneutica literară* de provenienţă germană (Şcoala de la Konstanz), în câteva dintre formele ei: *estetica receptării* a lui Hans-Robert Jauss, mai puţin sau abia în ultimul timp, şi *teoria lecturii* ori *antropologia literară* fundamentate de Wolfgang Iser. A mai fost şi influenţa lui Paul Ricœur, adeptul conjugării semioticii cu hermeneutica, lucru pe care el l-a şi înfăptuit în *hermeneutica textului*, ca şi în *teoria metaforei*.

Hermeneutica literară este un domeniu în continuă dezvoltare pe plan mondial. Mai întâi, hermeneutica este foarte dezvoltată şi diversificată în patria ei de origine, Germania, ţara care i-a dat pe cei mari hermeneuţi: de la Chladenius şi F.D.E. Schleiermacher, la W. Dilthey şi Martin Heidegger, până la Hans-Georg Gadamer, Manfred Franck, ca să ne oprim numai asupra marilor nume ale hermeneuticii filosofice.

[1] Pentru detalii despre epoca structuralistă franceză, a se vedea, cel puţin: Toma Pavel, *Mirajul lingvistic. Eseu asupra modernizării intelectuale*, traducere de Mioara Tapalagă, Bucureşti, Editura Univers, 1993; Dan-Eugen Raţiu, *Disputa modernism-postmodernism. O introducere în teoriile contemporane asupra artei*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2001.

[2] Ar fi extrem de instructivă cercetarea istoriei ştiinţelor literaturii din perioada comunistă, în vederea evidenţierii factorilor care au provocat înlocuirea unor paradigme cu altele. Hermeneutica literară ar putea să abordeze tema cu şi mai multă eficienţă, dată fiind vocaţia ei interogativă şi sintetică, ca şi întemeierea pe analiză laborioasă şi discernământ.

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

De extracţie germană sunt şi câteva mari ramuri ale hermeneuticii biblice. Schleiermacher, Karl Barth, Rudolf Bultmann si Paul Tillich sunt întemeietorii unor curente importante ale teologiei protestante, dar şi eminenţi inovatori în domeniul hermeneuticii. Contribuţiile unui Rudolf Bultmann, de exemplu, creatorul *hermeneuticii demitologizante*, sunt cvasigeneralizate în hermeneutica filosofică, în hermeneutica religiilor şi, evident, nu ar putea fi trecute cu vederea nici de hermeneutica literară. Aceasta din urmă este, de asemenea, foarte bine reprezentată în Germania prin corifeii Şcolii de la Konstanz (Hans-Robert Jauss, Wolfgang Iser s.a.), ca şi prin Roman Ingarden, Peter Szondi s.a. În spaţiul italian, hermeneutica este asociată cu numele lui Emilio Betti şi Gianni Vattimo (cunoscuţi, mai ales, ca teoreticieni ai hermeneuticii generale ori ai celei filosofice), dar şi cu Umberto Eco, semioticianul convertit la hermeneutică în ultima parte a activităţii sale. În spaţiul francez, în care structuralismul a marcat vreme de decenii cercetarea literară, Paul Ricoeur este revendicat, mai ales în ultimii ani, drept întemeietorul unui tip de hermeneutică literară. Mai influenţi decât acest hermeneut – format în cea mai mare măsură la şcoala de hermeneutică filosofică germană, dar influenţat şi de hermeneuticile speciale ale psihanalizei, marxismului şi antropologiei – s-au dovedit a fi postructuralişţii de tipul lui Roland Barthes (din a doua etapă a activităţii sale), Jacques Derrida, adepţii şi promotorii unei hermeneutici antimetafizice, negative. Nu există, la nivel mondial, o unitate de vederi în ceea ce priveşte statutul şi sarcinile hermeneuticii literare, deoarece, pe de o parte, este un domeniu în plin proces de dezvoltare, pe de altă parte, liniile de evoluţie sunt specifice contextelor cultural-ştiinţifice în care funcţionează şcolile de cercetare.

Cu toate aceste dezvoltări, datând mai ales din cea de-a doua parte a secolului al XX-lea, faţă de alte ramuri ale hermeneuticii tradiţionale, precum hermeneutica biblică sau cea a textelor juridice, hermeneutica literară se află în situaţia unei rude sărace, cum s-a exprimat Peter Szondi. La fel se prezintă hermeneutica literară şi faţă de numeroasele curente si şcoli ale hermeneuticii filosofice din secolul al XX-lea (Wilhelm Dilthey, Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer, Paul Ricoeur, Emilio Betti, Jacques Derrida s.a.) Deşi nu puţini (sau nu puţin importanţi) au fost cei care au pledat – încă de la mijlocul secolului al XX-lea – pentru conjuncţia semiologiei cu hermeneutica (Paul Ricoeur) sau pentru o reîntemeiere a aşa-zisei istorii literare ca hermeneutică (Hans-Robert Jauss), problematica hermeneuticii literare rămâne insatisfăcător reprezentată în revistele şi studiile de specialitate.

La nivel global, situaţia hermeneuticii literare ar putea fi succint descrisă prin evocarea principalelor contexte istorice si epistemologice care au favorizat dezvoltarea unui anumit tip de hermeneutică literară. Aceste contexte ar putea fi reduse la patru mari centre de influenţă şi de dezvoltare: contextul *german* (Peter Szondi, *Einführung in die literarische Hermeneutik*; Manfred Franck, *Das Sagbare und das Unsagbare: Studien zur französischen Hermeneutik und Texttheorie;* Wolfgang Iser, *The Range of Interpretation* s.a.); contextul *italian* (Emilio Betti, *Teoria generale della interpretatione*; Umberto Eco), contextul *francez* (Paul Ricoeur, *Du texte à l'action: essays d'herméneutique*; Jacques Derrida, *De la Grammatologie*) şi contextul *anglo-american* (Eric D. Hirsch, *Validity in Interpretation*, New Haven, Yale University Press, 1967; Susan Sontag, *Against Interpretation*; David Hoy, *The Critical Circle: Literature, History and Philosophical Hermeneutics* s.a.). Trebuie spus însă că, în toate aceste cazuri, scrierile de hermeneutică literară nu pot fi abordate în afara unei familiarizări cu

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

problemele generale ale hermeneuticii dezbătute de diverşi filosofi-hermeneuţi (Martin Heidegger, Hans-Georg Gadamer, Collingwood, Gianni Vattimo), ca şi de filosofi ai religiilor (Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu) ori de epistemologi şi antropologi (Gaston Bachelard, Gilbert Durand).

Pe acest fundal, situaţia hermeneuticii literare în cadrul studiilor româneşti este de înţeles până la un punct. Departe de a fi privilegiată, hermeneutica literară are, mai degrabă, o situaţie imprecisă. Una dintre cauze este ignorarea serviciilor euristice şi epistemologice imense pe care această disciplină le poate aduce cercetării. O altă cauză, legată de cea dintâi, este receptarea inadecvată a unor contribuţii de acest gen. Descrierea, analiza şi evaluarea în baza unor criterii unitare, pertinente şi relevante a gândirii şi modelelor hermeneutice dezvoltate, în momente şi pe direcţii diferite, de Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu, Adrian Marino, Vasile Lovinescu şi Alexandru Paleologu, ar putea diminua dificultăţile cu care se confruntă cei care vor să abordeze disciplina şi chiar să o profeseze. În ce ne priveşte, credem chiar că o tentativă de revalorificare a unor contribuţii româneşti de hermeneutică (cele mai multe cu ecou internaţional), dintr-un unghi epistemologic modern şi unitar, ar reprezenta un dublu câştig: *sincronizarea cu modelele epistemologice actuale* şi *(re)contextualizarea cercetării literare româneşti în spaţiul internaţional.*

Revalorificarea scrierilor româneşti de hermeneutică literară (teoretică şi practică) dintr-un unghi epistemologic modern şi unitar înseamnă o sincronizare *de facto* a cercetării literare româneşti cu cercetările la nivel internaţional, pornind de la premisele interne existente. Elementele de gândire hermeneutică prezente în scrierile lui Mircea Eliade încă din etapa românească de creaţie (a se vedea volumul de eseuri *Oceanografie* din 1934) [3] sunt foarte puţin cunoscute şi deloc sau puţin corelate cu gândirea teoreticianului miturilor şi simbolurilor de mai târziu. De asemenea, exegeza literară a Mircea Eliade, exegeza scrisă de către Ioan Petru Culianu în siajul celei dintâi sunt exemplare sub aspectul hermeneuticii literare aplicate, dar nu sunt omologate ca atare în cercetarea românească. Dacă Mircea Eliade şi Ioan Petru Culianu sunt teoreticieni dublaţi de practicieni ai hermeneuticii, Vasile Lovinescu şi Alexandru Paleologu sunt, mai cu seamă, maeştri ai hermeneuticii aplicate. Diferiţi ca formaţie şi erudiţie, cei doi exegeţi literari, unici în felul lor, nu sunt încă suficient de cunoscuţi şi asimilaţi de cercetarea literară românească din cauza singularităţii lor. Cum formula *critic literar* a fost vehement respinsa de Paleologu însuşi, contemporanii lui au ales să-l numească *eseist*, termen care, departe de a-l mai aminti pe Montaigne (preţuit mult de scriitorul român), s-a demonetizat prin abuz de întrebuinţare.

În ceea ce-l priveşte pe Adrian Marino, acesta rămâne teoreticianul *en titre* al hermeneuticii, teoretician de un tip special – dublat de un ideolog (după cum s-a caracterizat singur), practician al unei hermeneutici angajate. El este, de altfel, şi singurul autor care utilizează termenul *hermeneutică* în titlurile mai multor scrieri, mai întâi în studiul *Pentru o hermeneutică a ideii de literatură*[4] („Caiete critice", 11/1982), apărut şi în versiune engleză.[5] Celelalte studii de hermeneutică sunt *Hermeneutica lui*

[3] Cf. Mircea Eliade, *Oceanografie,* ediţia a doua, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991.
[4] Cf. Adrian Marino, *art. cit.*, în „Caiete critice", nr. 11/ 1982.
[5] *Idem*, *The Necessity of a Hermeneutics of the Idea of Literature*, în *Literary Theory and Criticism. Festschrift in Honor of René Wellek* (Bern, Peter Lang, 1984).

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

Mircea Eliade[6] şi *Hermeneutica ideii de literatură*.[7] Un teoretician al hermeneuticii ca Adrian Marino este relativ cunoscut, deşi nici pe departe în măsura cuvenită, întrucât nu există cercetări sistematice şi consistente consacrate hermeneuticii sale, după cum sunt cunoscute, dar nu şi evaluate într-un mod competent, studiile de hermeneutică literară ale lui Eliade si Culianu. Dacă studiile de hermeneutică literară ale lui Eliade, Culianu, Marino sunt întrucâtva cunoscute (chiar dacă nu şi perfect asimilate), contribuţiile româneşti de hermeneutică datorate lui V. Lovinescu şi Al. Paleologu (ori lui C.Noica, Sergiu Al-George ş.a.) nu au fost studiate dintr-un unghi unitar, specializat, care să pună în valoare detaliile unor gândiri si ale unor practici exegetice de mare importanţă pentru cultura şi filosofia românească. Perspectiva hermeneuticii literare din care ar putea fi abordaţi teoreticienii şi practicienii hermeneuticii literare mai sus amintiţi este una de maximă pertinenţă şi relevanţă atât pentru problematica interpretării textelor literare, cât şi pentru relevarea originalităţii şi productivităţii gândirii hermeneuticii româneşti.

Eforturile lui Adrian Marino, cel mai mare teoretician si susţinător al hermeneuticii din perioada contemporană nouă, ar trebui reluate şi continuate. După cum se ştie, în intenţia regretatului erudit, *Hermeneutica lui Mircea Eliade* avea drept scop *punerea în valoare – poate şi instituirea, dacă nu chiar inventarea – unei tradiţii hermeneutice în cultura română, de la care să ne revendicăm (măcar în parte) pentru ca noi şi alţii să nu plutim total în gol*."[8] Adrian Marino a creat un adevărat program de dezvoltare a unei tradiţii hermeneutice româneşti, plecând de la imperativul asumării tradiţiilor locale în conjuncţie cu cele globale (hermeneutica filosofică, hermeneutica religioasă, hermeneutica literară). În spaţiul acestui program se înscriu *Hermeneutica ideii de literatură,* precum şi, chiar dacă nu în integralitatea lor, *Critica ideilor literare* şi, mai ales, cele şase volume ale *Biografiei ideii de literatură* (apărute între 1991 si 2000). Eforturile sale de întemeiere a unei şcoli de hermeneutică românească, bazate şi pe reactualizarea ori revalorificarea contribuţiilor de hermeneutică ale lui Mircea Eliade, trebuie continuate prin atragerea în acelaşi câmp de studiu a altor nume prestigioase de hermeneuţi literari, care, fără a avea anvergura lui Mircea Eliade, rămân foarte importanţi pentru gândirea hermeneutică românească, pentru modelele hermeneutice dezvoltate, pentru fixarea unei terminologii specifice şi, mai ales, prin ceea ce s-ar putea numi *lupta pentru metodă şi adevăr în cercetarea românească.*

În afară de Mircea Eliade (foarte studiat şi chiar preluat de unii dintre marii hermeneuţi şi antropologi moderni, precum Paul Ricoeur, Gaston Bachelard ş.a.), despre care şi Ioan Petru Culianu a scris o monografie exemplară (*Mircea Eliade,* apărută în Italia, în 1978, ulterior, în 1995, fiind tradusă şi la noi), teoreticienii şi practicienii hermeneuticii româneşti nu s-au mai bucurat (decât sporadic, în articole de presă literară sau în prefeţe introductive, cazul scrierilor lui Vasile Lovinescu) de atenţia pe care o merită. De exemplu, nu există până la ora actuală o monografie Marino. *Alternativa Marino*[9], cartea scrisă de Adrian Dinu Rachieru, nu este decât o meritorie biografie spirituală, iar nu un studiu aplicat operei de o erudiţie imensă a acestui autor. Pe de altă parte, concepţiile hermeneutice ale lui Ioan Petru Culianu (cunoscute şi din *Studiile româneşti* ale acestuia, dar şi din ansamblul operei) nu sunt suficient de exploatate din

[6] *Idem*, *Hermeneutica lui Mircea Eliade*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980.
[7] *Idem, Hermeneutica ideii de literatură,* Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1987, p.5.
[8] *Ibidem,* p.5.
[9] Cf. Adrian Dinu Rachieru, *Alternativa Marino,* Iaşi, Editura Junimea, 2002.

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

acest unghi. Puțin cunoscute, dacă nu ignorate sau inadecvat receptate sunt şi *modelele hermeneutice* impuse de originalul hermeneut Vasile Lovinescu (adept al hermeneuticii tradițional-esoterice, de coloratură cabalistică şi islamică, în contribuții publicate mai ales postum: *Creangă şi creanga de aur, Monarhul ascuns, Interpretarea esoterică a unor basme şi balade populare româneşti, Mitul sfâşiat, Incantația sângelui, Jurnal alchimic, Al patrulea hagialâc*) ori cele create de Alexandru Paleologu, ale cărui cărți de aşa-zisă critică literară (sau eseuri) au ca titluri termeni hermeneutici esențiali: *Spiritul şi litera, Bunul-smțt ca paradox, Simțul practic, Treptele lumii sau calea către sine a lui Mihail Sadoveanu, Ipoteze de lucru, Alchimia existenței, Despre lucrurile cu adevărat importante.*

Relansarea proiectului Marino de restaurare a tradițiilor hermeneutice româneşti, prin extinderea şi diversificarea câmpului cercetat, se poate face numai pornind de la o viziune unitară, pe baza asumării unei platforme teoretice clar definite.[10] Recuperarea gândirii hermeneutice româneşti şi reevaluarea din unghi modern a modelelor sau tradițiilor hermeneutice existente pot sa conducă la crearea celor mai bune premise pentru atragerea în câmpul hermeneuticii a tuturor celor interesați de *erudiție* şi *rigoare*, de *adevăr* şi *metodă* în spațiul studiilor literare şi la optimizarea rezultatelor cunoaşterii si cercetării literare în ansamblu.

Hermeneutica literară împarte, în aparență, aproximativ acelaşi domeniu de studiu cu celelalte ştiințe ale limbii şi literaturii, tradiționale sau moderne. Dintre ştiințele tradiționale au fost amintite deja filologia, lingvistica, istoria limbii, istoria şi critica literară, teoria literaturii. Împreună cu acestea trebuie pomenite: estetica, poetica, stilistica, semiotica, cu toate ramificările lor specifice. Unele dintre disciplinele amintite (poetica, stilistica) au cunoscut o dezvoltare deosebit de intensă în secolul al XX-lea, aşa încât ar putea fi trecute în rândul ştiințelor moderne ale literaturii. Lor li se alătură ştiințele moderne de graniță precum: *sociopoetica, antropologia literară, ştiințele imaginarului, mitopoetica, mitanaliza, mitocritica, psihocritica, pragmatica.*

Cu toate aceste ştiințe, hermeneutica literară trebuie să se confrunte, pentru a-şi impune specificul şi identitatea, dar şi pentru a-şi împlini obiectivele, dat fiind caracterul său *inter-* şi *pluridisciplinar*. Pe de altă parte, nu trebuie uitat faptul că relațiile dintre noua hermeneutică literară şi unele dintre vechile ori recentele ştiințe ale literaturii sunt relații constitutive, istoriceşte dezvoltate. O nouă disciplină – cum este şi nu este hermeneutica literară – nu poate să se impună atenției doar în baza moştenirii ei istorice, datând de la Schleiermacher şi chiar dinaintea lui. Ea trebuie să intre în dialog cu toate disciplinele mai sus amintite şi să funcționeze, dacă nu ca un *organon* pentru *ştiințele literaturii* (*ale textului, discursului, imaginarului literar* etc.), atunci ca o cale de evaluare şi control epistemologic pentru disciplinele amintite. Asumând sarcina de a evalua şi valida interpretările furnizate de hermeneuticile rivale sau complementare, hermeneutica literară se transformă într-o *metahermeneutică*

Pentru a putea ajunge la un asemenea statut, hermeneutica literară ar trebui să se redefinească, în dublu sens: *în sens regresiv,* urmând linia recuperării trecutului şi a fundamentelor ei tradiționale şi, mai apoi, *în sens prospectiv*, urmărind legitimarea ei ca

[10] O astfel de platformă teoretică unitară asupra hermeneuticii literare am schițat în cartea *Principii de hermeneutică literară,* în curs de apariție la Editura Universității „Al.I.Cuza" din Iaşi.

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

disciplină teoretică şi de control epistemologic pentru toate celelalte ştiinţe ori discipline ale literaturii.

Din punct de vedere istoric, hermeneutica literară este o ramură a hermeneuticii moderne, ale cărei rădăcini îndepărtate (de unii necunoscute, de alţii ignorate) se află în hermeneutica generală a lui Schleiermacher. Aceasta furnizează o primă teorie unitară a interpretării tuturor textelor, indiferent de zona lor de proveniență (literatură, ştiinţă, religie etc.) sau de varianta în care circulă (scrisă sau orală). Despre hermeneutica lui Schleiermacher s-a spus că a fost gândită ca fiind „*inversul retoricii şi al poeticii*" („*eine Umkehrung der Rhetorik und der Poetik*") [11]. Ţinând cont de faptul că dezvoltarea stilisticii moderne s-a făcut pe seama retoricii tradiționale, am putea spune că o *hermeneutică literară* care s-ar revendica astăzi de la hermeneutica generală a lui Schleiermacher nu ar putea fi decât *inversul stilisticii şi al poeticii*. Ignorând arheologia stilisticii şi poeticii, cât şi trecutul hermeneuticii literare, mulţi cercetători ai textului literar de la noi (ori de aiurea) asociază (când nu echivalează) termenul de hermeneutică literară cu ştiinţele textului literar dezvoltate în secolul al XX-lea, în principal cu stilistica şi poetica. Eroarea pare a nu fi gravă, deşi este. Hermeneutica literară nu reprezintă stilistica şi poetica la un loc, ci tocmai *inversul acestora.* Sursa acestei erori nu ține numai de lipsa de informații cu privire la devenirea ştiinţelor textului literar, ci şi de ambiguitatea funciară a stilisticii şi poeticii practicate în şcoală. Ele sunt, în fond, din orice unghi ar fi privite (istoric ori sincronic), nişte ştiinţe pozitiviste, preponderent *descriptive*. În opoziție cu acestea, hermeneutica este o ştiinţă non-pozitivistă, idealistă, speculativă şi, evident, *interpretativă.* Concret, dacă stilistica şi poetica se ocupă cu modalităţile în care textul literar este organizat (la diferite nivele) şi funcţionează, producând sens, hermeneutica literară are drept obiect de studiu modalităţile de înţelegere/interpretare a sensurilor dezvoltate. O întrebare încă actuală este dacă poetica şi stilistica pot să fie ştiinţe pur descriptive, dacă nu cumva descrierea este prelungită în interpretare.[12] Răspunsul este că investigaţiile stilistice şi poetice nu s-au limitat, de multe ori, la a descrie cum se produce sensul la diferite nivele ale arhitectonicii operei literare, ci s-au extins şi la interpretarea sensurilor descrise.

În contextul atât de heterogen al ştiinţelor literare, surprins aici în linii mari, hermeneutica literară pare, cel puţin la noi (dar nu numai la noi), mai degrabă o ştiinţă a viitorului. Acesta este motivul pentru care am ales să vorbim despre *identitatea hermeneuticii literare*, mergând pe linia reconstrucţiei istoriei şi a geografiei literare din care face parte, decât să ne înscriem cu fidelitate pe traiectoria vreunui model hermeneutic existent (Jauss, Ricœur, Eco ş.a.). Aproape oricare „model" ar fi fost hazardat şi mai mult sau mai puţin (ne)potrivit, dat fiind că hermeneutica literară nu este, nicăieri în lume, o ştiinţă ale cărei principii şi platformă teoretică să fie recunoscute ca universale şi aplicabile fără rest. Toate curentele şi şcolile literare importante ale secolului al XX-lea (de la Şcoala formală rusă, Cercul lingvistic de la Praga, structuralismul francez, Şcoala de la Konstanz, semiotica italiană, antropologia americană etc.) şi-au creat propriile lor tradiţii hermeneutice. Legitimarea de principiu a hermeneuticii literare într-un context cultural sau altul nu s-a putut însă face ignorând

[11] *Apud* Eugeniu Coşeriu, *Die deutsche Sprachphilosophie von Herder bis Humboldt*, Teil II, Vorlesung im WS 87/88, Nachschrift von Christian Dern, Ulrike Maier und Heinrich Weber, Tübingen, 1993, p. 122-123.
[12] Cf. Sophie Rabau, Marc Escola, *Description et interprétation: l'objet de la poétique*, în http:www.fabula.org/atelier.php.

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

specificul epistemologic local, precum şi tradiţiile fondatoare ale acelei comunităţi ştiinţifice şi / sau interpretative. Aşa ne putem explica de ce tocmai Germania – patria hermeneuticii generale şi a hermeneuticii filosofice – a fost şi este ţara în care hermeneutica literară este o disciplină devenită tradiţională în mediile academice, aşa cum nu este încă în România şi probabil nici în alte ţări subjugate decenii la rând de structuralism.

Ca orice alt tip de hermeneutică, hermeneutica literară se prezintă ca o ştiinţă cu un accentuat caracter *interdisciplinar* şi *pluridisciplinar*. Ca ştiinţă a culturii, ea are relaţii de vecinătate şi relaţii istorice, uneori relaţii fundamentale, constitutive, cu alte ştiinţe ale culturii, ştiinţe hermeneutice sau ştiinţe umaniste, cum mai sunt numite, precum istoria şi filosofia. Cu istoria – mai ales în ipostază de istorie literară – hermeneutica literară s-a suprapus adesea. Se ştie, de altfel, că hermeneutica literară a lui Jauss s-a născut dintr-o nouă înţelegere a istoriei literare, una *provocatoare* la adresa vechii ştiinţe a literaturii, cu rădăcini mărturisite în hermeneutica gadameriană. Relaţiile hermeneuticii (inclusiv ale hermeneuticii literare) cu filosofia sînt de asemenea relaţii originare şi constitutive. Aşa cum am arătat în capitolele anterioare, hermeneutica are şi rădăcini filosofice. Hermeneutica generală a fost socotită (de către fondatorul ei) disciplină *filosofică* (='teoretică'), iar în secolul al XX-lea, o importantă ramură a filosofiei devine *hermeneutică.* Dimensiunea filosofică a hermeneuticii este una perenă şi se explică prin triplul ei caracter: *speculativ, interogativ şi comprehensiv*. Inteligenţa critică lipsită de aceste calităţi suplimentare nu face faţă solicitărilor hermeneuticii.

Cu ştiinţele culturii, hermeneutica literară împarte acelaşi obiect de cercetare, de pe timpul lui W. Dilthey, cel care a fixat ca obiect al hermeneuticii *domeniul vieţii spiritului reflectat în scris, domeniul faptelor culturale*. Opţiunea lui Dilthey are o importanţă considerabilă, întrucât sugerează legătura dintre regiunile vieţii spiritului (religie, artă, filosofie). Obiectul interpretării este, încă de la Dilthey, un *câmp unificat* al faptelor vieţii spiritului. Nu poţi să cercetezi un aspect al acestora sau o regiune a culturii fără să ţii cont de toate relaţiile cu celelalte aspecte sau regiuni ale vieţii spiritului. Teza diltheyană va fi dezvoltată de Gadamer, care, vorbind despre interpretarea textelor (şi, prin extensiune, şi a operelor literare), precizează că asemenea activitate solicită mai multe date, cunoştinţe şi competenţe decât poate conţine şi oferi ştiinţa textelor: „*Înţelegerea şi interpretarea textelor nu este doar o îndeletnicire a ştiinţei, ci ţine în mod evident de experienţa mundană a omului în întregul ei.*"[13]

Dacă ţinem cont de faptul că literatura – adică ceea ce merită cu adevărat acest nume, *textul eminent* (Gadamer) – implică şi dezvoltă o hermeneutică *sui generis* (o hermeneutică a Fiinţei), înţelegem mai uşor de ce înţelegerea textelor şi înţelegerea imaginilor, simbolurilor etc. din texte *trec totdeauna prin înţelegerea vieţii şi a lumii* (Paul Ricœur), constituind împreună cu acestea *universul hermeneutic* propriu-zis al hermeneuticii literare.

Potrivit unui cercetător britanic, M. H. Abrams[14], *studiile literare* (în sensul de 'ştiinţe generale ale literaturii') se pot clasifica, în funcţie de teoriile literare subiacente, în patru categorii. O primă categorie este reprezentată de *studiile literare* care îşi au originea în *teoriile expresive*, în care accentul este pus pe artistul creator, iar opera este

[13] H.-G. Gadamer, *Adevăr şi metodă,* p. 12.
[14] Cf. M.H. Abrams, *The Mirror and the Lamp*, Londra, 1953, apud Oswald Ducrot, Jean-Marie Scaeffer, *Noul Dicţionar al ştiinţelor limbajului*, Bucureşti, Editura Babel, 1996, p. 60.

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

definită ca expresie a subiectivităţii artistice. Aici se situează stilistica, mai ales stilistica genetică sau estetică (nu stilistica funcţională şi nici cea de inspiraţie behavioristă a lui Riffaterre). O a doua categorie o constituie cele întemeiate pe aşa-zisele *teorii obiective ale literaturii*, care pun accentul pe opera creată, identificând *opera* cu structura sa textuală imanentă. Aici se integrează poetica de tip structuralist, dar şi alte abordări imanentiste ale literaturii. În cea de-a treia categorie intră *studiile literare* generate de *teoriile mimetice*, care identifică opera cu *realitatea* denotată de operă. Aceste ştiinţe studiază literatura în relaţia sa cu realitatea reprezentată, analizând opera de artă literară în termeni de *referinţă* şi de *lume*. Aici se încadrează majoritatea tipurilor de hermeneutică (de exemplu, hermeneutica textului, teoretizată de Paul Ricœur). În fine, în cea de a patra categorie, intră *studiile literare* întemeiate pe *teoriile pragmatice ale literaturii,* în care accentul cade pe publicul căruia opera îi este destinată. Din perspectiva deschisă de teoriile pragmatice, cercetarea literaturii înseamnă *studiul efectelor pe care opera le produce asupra receptorului.* Se încadrează aici estetica receptării, psihologia şi sociologia receptării, un anumit tip de istorie literară, dar şi istoria mentalităţilor, a ideilor etc.

Obiectivul de bază al hermeneuticii literare îl constituie *descoperirea, înţelegerea şi interpretarea sensurilor operelor literare*, operaţii pe cât de simple în aparenţă, tot pe atât de complicate în desfăşurarea travaliului interpretativ propriu-zis. Şi aceasta, deoarece atunci când vorbim despre sensurile operei literare, trebuie să precizăm la care sensuri ne referim. Ne putem referi la sensurile „lumii operei" (în termenii consacraţi de Paul Ricœur mai cu seamă), ceea ce alţii ar numi *referinţa* operei (reprezentând tot un nivel de sensuri). Sau ne putem gândi la sensurile rezultate din „lucrul operei" asupra lectorului, la cele derivate din *intentio lectoris* (Umberto Eco) sau la cele dezvoltate la nivelul lingvistico-retoric şi poetic al textului supus interpretării. În funcţie de specificitatea şi complexitatea sensurilor căutate, hermeneutica se întâlneşte pe terenul interpretării cu alte discipline care au ca obiect de studiu textul operei literare.

Se întâlneşte cu filologia, mai ales atunci când este vorba despre un text vechi, cu mai multe ediţii, purtând sau nu girul auctorial. De nedespărţit de filologie este *critica genetică*, pe care hermeneutica literară îşi fundamentează nu de puţine ori speculaţiile şi presupoziţiile interpretative. De un mare folos îi sunt, de asemenea, contribuţiile criticii literare şi cele de istorie literară. Pe acestea hermeneutica literară le poate confirma sau le poate infirma. Se poate sprijini pe rezultatele lor pentru a-şi construi ipotezele, după cum se poate referi la ele în mod polemic. În acest din urmă caz, ea poate să opună propriile ei presupoziţii presupoziţiilor pe care s-au întemeiat interpretările omologate de istoria şi critica literară. Într-un astfel de demers hermeneutic, foarte des întâlnit în studiile literare consacrate clasicilor, hermeneutica literară trebuie să poată reconstitui întreg travaliul interpretativ care a condus la rezultatele atestate de critica şi istoria literară. Ca să refacă infrastructura judecăţilor de valoare ori de situare istorică, va trebui să apeleze la *estetică* (la filosofia artei, specificată într-un tip sau altul de estetică ori de poetică), la *istorie* (la toate compartimentele acesteia: de la fapte de istorie social-politică, la istoria ideilor şi a artei, până la date de istoria religiei şi a moravurilor, a mentalităţilor şi a ideilor), la *ştiinţele limbii şi ale stilului* (atunci când textul o cere, din pricina limbii vechi sau a limbajului argotic ori din alte cauze) etc. Pentru a putea face faţă unei întreprinderi de asemenea anvergură, hermeneutul literar trebuie ca el însuşi să posede multiple cunoştinţe din

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

toate aceste domenii şi din altele pe care o operă sau alta i le-ar pretinde. Altfel spus, el trebuie să fie un erudit, posedând o bogată memorie literară şi culturală şi având, în plus, apetit speculativ şi discernământ. Pe lângă aceste caracteristici generale, practicianul hermeneuticii literare trebuie să fie un profesionist al rigorii. Fără rigoarea înţelegerii, fervoarea speculativă se transformă în emfază. El trebuie să-şi autoevalueze în permanenţă activitatea de interpretare, fiind conştient că există nişte *limite ale interpretării*: obiective şi subiective.

Hermeneutica literară, ca orice tip de hermeneutică, îşi controlează în permanenţă presupoziţiile fondatoare ale demersului interpretativ, conştientizând limitele intrinseci şi extrinseci ale activităţii pe care o desfăşoară, *pe măsură ce se desfăşoară.* Nevoită să revină asupra a ceea ce face ori de câte ori apar discordanţe între rezultate şi presupoziţiile formulate, hermeneutica literară implică şi o componentă de *filosofie practică*, un ethos specific al cercetării, o anume umilitate spirituală, fără de care nu poate apărea dorinţa de a înţelege mai bine, mai mult etc.

În plus, hermeneutica literară – în conjuncţia sa cu diverse tipuri de discipline – trebuie să rămână mereu deschisă intuiţiilor ce i le poate oferi un rezultat sau altul, pe care, însă, nu le poate adopta fără evaluare şi autoevaluare. Încrezătoare şi suspicioasă, în acelaşi timp, faţă de rezultatele altor ştiinţe ale literaturii, hermeneutica literară nu poate neglija determinaţiile *extra-*, *para-* şi *supratextuale*, alături de care *textul* devine obiect al comprehensiunii, căci se poate întâmpla ca, uneori, tocmai aceste determinaţii să fie decisive pentru amorsarea unei *alte* interpretări. Textul sau opera literară sunt, întotdeauna, situate în anumite orizonturi culturale, istorice, filosofice. Orizonturile din care fac parte (orizonturi hermeneutice) modelează *înţelegerea şi interpretarea textelor*, marcându-le într-un fel sau altul, mimetic sau antimimetic, în consens sau în disensiune cu un anume tip de *Weltgeist* sau de *Zeitgeist*. Raportările negative, polemice sau profund nihiliste faţă de *trend*-urile epocii in-formează subtil opera, iar o interpretare temeinică nu va putea niciodată să ignore asemenea determinaţii extrinseci ale organizării operei în termenii ei de lume (*ontos* specific) sau de *poiesis.*

Cunoştinţele necesare abordării operei dintr-o perspectivă imanentă, funcţionând ca instrumente de analiză structurală, sunt cunoscute în general drept *cunoştinţe de specialitate* sau *tehnice*; cunoştinţele necesare abordării operei dintr-o perspectivă extrinsecă sunt numite *cunoştinţe de fundal* (aşa-zisele *Hintergrundwissen*) sau *competenţe culturale generale.* Împreună, cunoştinţele tehnice şi cele de fundal formează un cerc hermeneutic. Raportul dintre ele este unul de corelaţie obligatorie. Interdisciplinaritatea şi pluridisciplinaritatea se concretizează în conjugarea diferitelor cunoştinţe şi competenţe de strictă specializare cu cunoştinţele şi competenţele culturale de nivel general. *Rigoarea* şi *erudiţia* specifice hermeneuticii tradiţionale nu pot lipsi nici din hermeneutica literară.

Caracterul *interdisciplinar* al acestei ştiinţe rezidă, aşadar, în raporturile pe care le are cu disciplinele fundamentale invocate (filosofie, istorie, antropologie etc.), precum şi cu disciplinele generale ale literaturii şi ale limbii (precum lingvistica, istoria limbii, istoria şi critica literară, poetica, stilistica etc.). Caracterul *pluridisciplinar* reprezintă o consecinţă a dezvoltării şi cultivării caracterului său *interdisciplinar,* o consecinţă directă a vocaţiei sintetice şi un imperativ de fond al investiţiilor sale. Altfel spus, hermeneutica literară utilizează în practica interpretativă tot ceea ce îi este util pentru atingerea scopului, care constă în reconstituirea – de multe ori, o reconstrucţie – a

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

sensurilor operei literare. Ea va utiliza în demersul său tot ceea ce este important pentru *aprehendarea, comprehensiunea şi explicarea* sensurilor operei, punând la contribuţie toate datele pe care le posedă din alte domenii ale cercetării fenomenului literar: de la achiziţiile istoriei şi criticii literare, la datele cele mai noi ale simbolologiei sau metaforologiei. Pentru ca achiziţiile diverse să nu transforme hermeneutica literară într-o simplă operaţie de însumare de date, într-un inventar (eventual superior) de informaţii cu privire la un text, selectarea, prelucrarea şi înglobarea acestor date heterogene ca proveniență şi specific trebuie să se producă conform unei *logici interne a interpretării*, ce nu trebuie niciodată pierdută din vedere. Altminteri, hermeneutica literară riscă să se transforme într-o disciplină cumulativă, oarecum parazitară pe trunchiul şi aşa destul de ramificat al ştiinţelor literare. Astfel de riscuri pot fi evitate doar atunci când demersului interpretativ nu-i lipseşte tensiunea speculativă, garantată şi controlată de fermitatea acelor presupoziţii care posedă forţa de a orienta interpretarea şi întreaga activitate hermeneutică pe o direcţie inechivocă. Oricâte devieri de la această linie s-ar produce prin diversele şi necesarele asociaţii de idei care survin pe parcurs, fermitatea direcţiei de interpretare se păstrează atunci când nu sunt pierdute din vedere premisele, *ipotezele de lucru* cu care s-a pornit. Intuirea nucleului originar al operei (acel *Keimentschluß* de care vorbea Schleiermacher, „decizia embrionară" a textului), mobilizează, pe de o parte, eforturile de asimilare a unui volum cât mai mare de date, favorizând, pe de altă parte, integrarea organică a tuturor datelor reţinute în sisteme concentrice de dezvăluire a sensului, prin raportări permanente şi succesive la punctul de pornire. Conchizând, hermeneutica literară ar trebui să probeze, pe lângă vocaţia *sintetică* şi *sistematizatoare*, şi o mare *capacitate de integrare* a datelor furnizate de alte ştiinţe, tinzând în mod asimptotic spre statutul unei discipline *integraliste*.

În plan istoric şi geografic, hermeneutica literară se întâlneşte mai puţin ca disciplină speculativă şi mai mult ca practică interpretativă. În spaţiul culturii române, abia de există preocupări de a împământeni teoria hermeneuticii generale, cât despre fundamentarea teoretică a hermeneuticii literare, nu poate fi încă vorba[15]. Eforturile de întemeiere teoretică, atâtea câte sunt, nu depăşesc, în spaţiul românesc, de cele mai multe ori, dimensiunile unor capitole propedeutice la lucrări de hermeneutică practică.[16] Mai des întâlnite sunt, la noi, lucrările de hermeneutică practică sau aplicată, neomologate ca atare de critică în epoca în care au apărut.

În contextul evoluţiei generale a hermeneuticii şi al extremei ei specializări, nu întotdeauna benefice, căci excesele nuanţărilor erodează caracterul sintetic şi vocaţia integralistă definitorii pentru această ştiinţă, hermeneutica literară îşi poate delimita statutul prin identificarea obiectivelor pe care şi le propune şi prin precizarea relaţiilor pe care le are cu celelalte tipuri de hermeneutică, precum şi cu celelalte ştiinţe interpretative. Sintetizând datele de până acum, hermeneutica literară este o hermeneutică specială, parte integrantă a hermeneuticii generale. Ca disciplină interpretativă, hermeneutica literară funcţionează după anumite reguli şi principii liber

[15] Ar fi, totuşi, nişte excepţii, precum cartea lui Aurel Codoban, *Semn şi interpretare. O introducere postmodernă în semiologie şi hermeneutică,* ed.cit.*,* utilă unei teorii a hermeneuticii literare. La fel de utile sunt, evident, cărţile de teoria lecturii (şi relecturii) datorate lui Paul Cornea, Matei Călinescu ori Gelu Ionescu.

[16] A se vedea, în special, lucrările lui Adrian Marino, amintite deja: *Hermeneutica ideii de literatură, Hermeneutica lui Mircea Eliade,* chiar volumele *Biografia ideii de literatură.*

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

alese, însă aflate totdeauna în corelație cu obiectivele propuse. Obiectivul central sau de fond al hermeneuticii literare îl constituie relevarea şi (re)construcția sensurilor originare ale operei (textelor) literare, obiectiv la care se poate ajunge pe una sau mai multe dintre căile de mai jos: descrierea şi (re)construirea lumii proiectate / create (iar nu reflectate) de operă, prin analiza miturilor şi /sau a simbolurilor, prin abordarea fenomenologiei experienței estetice (întâi de toate, o experiență a lecturii, suscitând o hermeneutică axată pe receptor şi pe productivitatea lecturii) etc.

Generalizarea metodei hermeneutice în studiile literare după Schleiermacher, aşadar din romantism încoace, a transformat critica şi istoria literară (ştiințe corelative, după cum se ştie), a favorizat dezvoltarea comparatismului literar şi, o dată cu acesta, a favorizat dezvoltarea teoriei literaturii (primii mari teoreticieni apar în prima jumătate a secolului al XX-lea). În timp, după cum arată unii cercetători ai fenomenului[17], teoria literară s-a dezvoltat şi ca teorie a literaturii comparate, ceea ce s-a regăsit, mai târziu, ca poetică comparată (*die vergleichende Poetik*). Numai că, dezvoltarea teoriei literaturii comparate şi a teoriei literare în sine ar fi greu de imaginat în afara utilizării, mai mult sau mai puțin empirice, a metodei hermeneutice, chiar când hermeneutica trecea drept simplu talent speculativ. În general, hermeneutica a fost admisă ca necesară ori de câte ori a fost vorba despre o abordare ontologistă a operei. Şi în perioada structuralismului triumfător, abordările hermeneutice nu au lipsit, chiar dacă nu au format nici pe departe prim-planul dezbaterilor. Mai ales după declinul triumfalistelor ştiințe pozitive şi neo-pozitiviste ale literaturii, atenția s-a îndreptat şi se îndreaptă tot mai mult spre hermeneutica istorică, de tradiție creştină sau de altă confesiune (Cabala, de exemplu), ca şi spre hermeneutica filosofică (Heidegger, Gadamer şi Ricoeur), estetica fenomenologică (Roman Ingarden, Mikel Dufrenne ş.a.), spre *hermeneutica miturilor şi a simbolurilor* (Gilbert Durand, Mircea Eliade, Paul Ricœur).

În contextul dezvoltării aproape aiuritoare a disciplinelor specializate în studierea diferitelor elemente de estetică, poetică sau de stilistică în anii secolului al XX-lea, se ridică o întrebare: ştiut fiind că hermeneutica nu se poate lipsi de elementele furnizate de estetică, stilistică, poetică, *la care estetică, la care poetică şi la care stilistică apelăm în cadrul interpretării noastre*? Sunt acestea în acord epistemologic de principiu cu hermeneutica pe care o practicăm? Răspunsul nu este uşor de dat. Credem că un răspuns de natură să estompeze, dacă nu să înlăture, toate suspiciunile necesită un ocol prin *filosofia artei* şi *filosofia limbajului* – în care îşi au întemeierea toate tipurile de poetică şi de stilistică. Nu trebuie ignorate nici teoriile receptării, ale lecturii şi (re)lecturii, fără de care interpretarea operei de artă literară ca univers al experienței estetice ar fi imposibilă. Acestea reprezintă, după opinia noastră, orizonturile care ar permite alegerea în cunoştință de cauză, şi nu din capriciul urmării unor mode ştiințifice şi culturale, a acelor fundamente care să garanteze, din punct de vedere epistemologic, validitatea demersurilor hermeneutice întreprinse pe teritoriul literaturii.

[17] Cf. Adrian Marino, *Comparatism şi teoria literaturii*, traducere de Mihai Ungurean, Iaşi, Editura Polirom, 1998, p. 19.

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)

Literary Hermeneutics between Old and New Epistemological Paradigms in Cultural Sciences

After the fragmentation of the literary research during the past decades due to excessive specialization, global approaches and comprehensives perspectives founded on inter- and pluri-disciplinarity have proved their necessity. In advanced research carried all over Europe and worldwide, the contribution of cultural studies to the development of literary studies is highly important, while cultural studies themselves could never ignore the large and complex research field represented by the literary works. The science that can efficiently and economically monitor the communication between the cultural and the literary studies, following the transitions both ways, is called literary hermeneutics – a discipline with a still indeterminate place within the Romanian cultural and academic panorama. Literary hermeneutics is able to offer the due parameters or even the heuristic model for the new methodological synthesis which has imposed itself as an imperious necessity. The indeterminate place of the discipline inside the Romanian literary studies has as main reasons the ignorance of the tremendous heuristic and epistemological advantages that such a discipline may bring to literary research, on one hand, and the ignorance or inadequate reception of certain Romanian contributions to hermeneutics, on the other.

BDD-V2402 © 2006 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:05:31 UTC)